

Zemědělci, sběrači, lovci a rybáři

Jak indiáni bydleli?

Ne všichni indiáni žili ve stanech zvaných týpí. Podle toho, zda byli lovci a pronásledovali zvěř, nebo zemědělci a žili usedlým způsobem, stavěli velmi rozdílné příbytky. Také okolní prostředí určovalo styl jejich staveb. V lese využívali dřevo, na jihozápadě naproti tomu hlínu. Irokézové na severovýchodě stavěli z jilmových kmenů a kůry své domy dlouhé až 25 m, v nichž pobývalo 5 až 20 rodin. Na severozápadním pobřeží – v „zemi totemů“ – žili indiáni ve velkých prkenných domech z cedrového dřeva. V bažinách Floridy stály chýše na kůlech. Střechu a stěny těchto primitivních staveb pokrývalo palmové listí. Navahové na jihozápadě stavěli tzv. hogany, kopulovité stavby s hliněným povrchem. Jiné indiánské kmeny budovali v téže oblasti domy z nepálených cihel. Indiáni usazení v prériích žili v domech zapuštěných do země.

Indiánské skupiny, které neustále pronásledovaly bizony, bydlely ve sta-

nech nazývaných týpí. Ta byla vyhotovována z tyčí pokrytých bizoními kůžemi. „Týpí“ je siouxske slovo a znamená „žít v něm“.

Týpí poskytovalo opravdu útluné bydlení. Ve středu stanu hořel oheň, jehož kouř odcházel otvorem, který se dal v dešti uzavírat. Vchod do týpí směřoval vždy k východu: ze směru východu slunce přicházely podle indiánů život a moudrost. Prostor za centrálním ohništěm sloužil jako rodinný oltář Matky Země, na němž se spalovaly vonné byliny jako obětiny duchům. Náboženské a posvátné předměty se ukládaly na čestném místě v zadní části týpí. Muž si uvnitř obvykle sedal na severní stranu, kde měl též rozvěšeny zbraně a jezdeckou výstroj. Ženám byla vyhrazena jižní část prostoru, kde leželo a viselo ženské domácí náčiní spolu s potravinami. Zavěšený bizoní bachor byl naplněn vodou k pití. Po obvodu stanu stála lůžka.

MNOHÉ UŽITKOVÉ PLODINY, které jsou nám dnes důvěrně známé, pocházejí ze Severní a Jižní Ameriky: kukuřice, brambory, paprika, fazole, dýně, chilli papriky, slunečnice, burské oříšky, kakao, tabák, bavlna. Bez nich by náš dnešní každodenní život vypadal poněkud jinak.

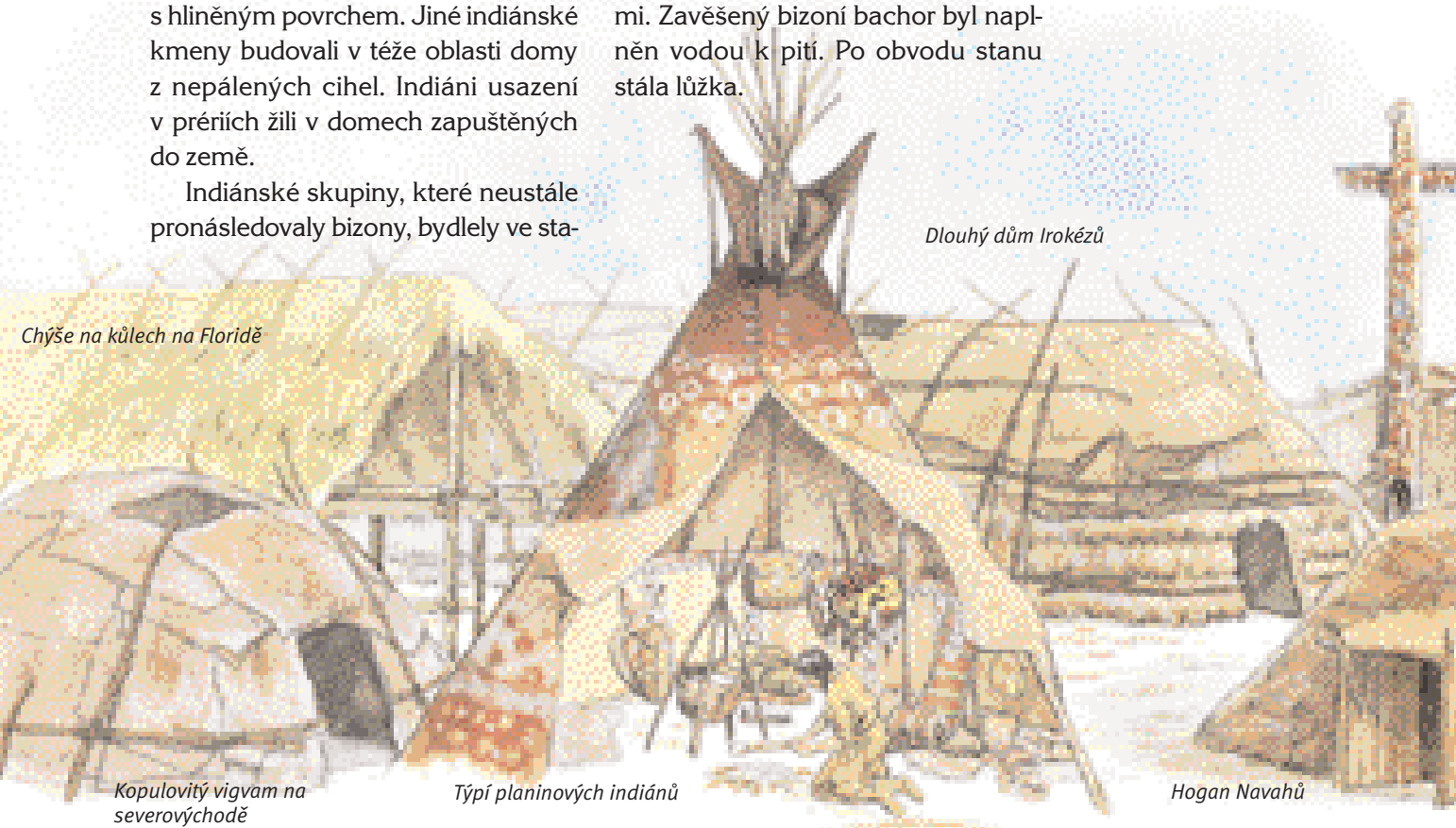
Chýše na kůlech na Floridě

Dlouhý dům Irokézů

Kopulovitý vigvám na severovýchodě

Týpí planinových indiánů

Hogan Navahů

ARCHEOLOGOVÉ

nedávno zjistili, že pěstování dýně je ještě staršího původu než pěstování kukuřice. To dokazují semena dýně nalezená v Mexiku, jejichž stáří se odhaduje na 7 000 let. Zemědělství se v Americe prosazovalo jen pozvolna. Ale před přibližně 3 000 až 4 000 lety zde již žili první zemědělci, kteří se živili pouze pěstováním plodin. Tak se mohlo stravovat mnohem více lidí najednou, než tomu bylo dříve (tzn. v dobách, kdy indiáni byli závislí pouze na lovu a sběru divoce rostoucích plodin), a počet obyvatel rostl.

Týpí bylo pro indiány také ztvárněním vesmíru. Kruhovitá základní plocha představovala Zemi, pokrývka stanu oblohu. V případě nebezpečí dokázali indiáni své stany blesku rychle sbalit.

Také lovci v subarktické oblasti Kanady, kteří stále pronásledovali divokou zvěř, potřebovali příbytky, jež se daly snadno postavit a strhnout. Velmi rozšířenou formou bydlení byl stan podobný týpí, u něhož tyče kostry pokrývali indiáni v tundře, která je chudá na stromy, kůžemi losů nebo sobů karibu a v létě v lesnatých oblastech k sobě sešitými pásy březové kůry.

Pro Kríe, Odžibveje a většinu indiánů lesnaté oblasti na severovýchodě byl ale typický vigvam (v algonkinské řeči: kulatý dům) – kopulovitá chýše ze svázaných, do kruhu rozmístěných tyčí zasunutých do země a pokrytých březovou nebo jilmovou kůrou.

Na jihozápadě žijící indiáni Pueblané patří ke zcela odlišným kmenům s vlastními jazyky. Mezi Pueblany se řadí Hopiové, Zuniové a skupiny Tanoanů a Keresanů. Své společné jméno dostaly tyto kmeny od španělských dobyvatelů. Když v roce 1539 táhli Evropané Mexikem dále směrem k severu, objevili v údolí řeky Rio Grande zcela neobvyklé vesnice, v nichž domy stály terasovitě nad sebou. Některé měly tři až čtyři patra. Španělé nazvali tyto osady „pueblo“, což znamená „vesnice“ nebo „národ“. Indiáni Pueblané stavěli své vesnice nejen v údolích řek, ale také na vysokých stolových horách (mesa) u řeky Colorado. Jako stavební materiál používali kameny nebo na slunci sušené cihly z nepálené hlíny.

Jak vypadaly domy Pueblanů?

Na jihozápadě žijící indiáni Pueblané patří ke zcela odlišným kmenům s vlastními jazyky. Mezi Pueblany se řadí Hopiové, Zuniové a skupiny Tanoanů a Keresanů. Své společné jméno dostaly tyto kmeny od španělských dobyvatelů. Když v roce 1539 táhli Evropané Mexikem dále směrem k severu, objevili v údolí řeky Rio Grande zcela neobvyklé vesnice, v nichž domy stály terasovitě nad sebou. Některé měly tři až čtyři patra. Španělé nazvali tyto osady „pueblo“, což znamená „vesnice“ nebo „národ“. Indiáni Pueblané stavěli své vesnice nejen v údolích řek, ale také na vysokých stolových horách (mesa) u řeky Colorado. Jako stavební materiál používali kameny nebo na slunci sušené cihly z nepálené hlíny.

Hogan Navahů

Indiánská vesnice na Floridě v 16. století

Tradiční příbytek Umatillů z tkaných rohoží

Týpí ze severozápadu Velkých planin

Stan Naskapiů, obložený kůrou

Prkenný dům na severozápadním pobřeží